

T.B.M.M.

(S. Sayısı : 839)

Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı ve Anayasa, İçişleri ve Adalet Komisyonları Raporları (1/960)

T.C.

Başbakanlık

14.3.2002

Kanunlar ve Kararlar

Genel Müdürlüğü

Sayı : B.02.0.KKG.0.10/101-439/1365

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Adalet Bakanlığınca hazırlanan ve Başkanlığınıza arzı Bakanlar Kurulunca 13.3.2002 tarihinde kararlaştırılan "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı" ile gerekçesi birlikte gönderilmiştir.

Gereğini arz ederim.

Bülent Ecevit

Başbakan

GENEL GEREKÇE

Anayasamızda temel hak ve hürriyetler, ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiş olup, bunlar arasında düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti, basın hürriyeti, dernek kurma hürriyeti, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile siyasî parti kurma hakkı demokratik rejimin gelişmesi bakımından özel bir öneme sahiptir. Anayasada 3.10.2001 tarihli ve 4709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanunla yapılan değişiklikle, temel hak ve hürriyetlerin özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilmesini öngören yeni bir sistem benimsenmiştir. Böylece, temel hak ve hürriyetler bakımından bir genişleme sağlanmıştır.

Öte yandan, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan Avrupa Birliği Toplantısında tam üyelik için Ülkemizin aday olarak kabul edilmesiyle yeni bir boyut kazanan Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri, her geçen gün yoğunlaşmaktadır. Tam üyeliğe giden süreçte hem Ülkemizin, hem Avrupa Birliğinin karşılıklı yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu bağlamda Ülkemizle ilgili olarak 4 Aralık 2000 tarihinde onaylanan "Katılım Ortaklığı Belgesi"nin ardından, 19 Mart 2001 tarih ve 2001/2129 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla kabul edilen "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı", 24 Mart 2001 tarih ve 24352 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Çağdaş demokrasiler, temel hak ve hürriyetleri sağlamayı hedef alan çoğulcu, katılımcı düşünceye dayanan ve hoşgörü ortamında gelişen sistemlerdir. Çağımızda insan hakları ve temel hürriyetlerin tanınması, evrensel bir ilgi konusu olmakla kalmamış; bunların güvence altına alınarak aykırı uygulamalardan korunması ve daha ileri düzeyde gerçekleştirilmesi amacıyla bazı uluslararası kuruluşlar oluşturulmuş ve bu kuruluşlar bünyesinde çeşitli uluslararası belgeler kabul edilmiştir.

Bu kuruluşların başında, hemen hemen tüm dünya ülkelerini kapsayan Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ile demokratik Avrupa ülkelerinin siyasal birliği olan Avrupa Konseyinin geldiği bilinmektedir. Konuyla ilgili uluslararası belgelerden en önemlileri, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca 10 Aralık 1948 tarihinde kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile Avrupa Konseyi bünyesinde imzalanan ve kısaca "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi" olarak anılan İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme ve eki protokollerdir.

22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu ile 3. 12.2001 tarihli ve 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun 8.12.2001 tarihli ve 24607 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış olup, 1.1.2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Tasarı, bir yandan Anayasada yapılan değişiklikler ile Türk Medenî Kanununda yer alan hükümlere uyum sağlanması, öbür yandan Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı çerçevesinde kısa vadede alınması gerekli tedbirlerle ilgili olarak çeşitli kanunlarda değişiklik yapılması amacıyla hazırlanmıştır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1. - Maddeyle, İl İdaresi Kanununun 29 uncu maddesine fıkra eklenerek, kaymakamlığa ancak, mülki idare amirliği hizmetleri sınıfından olanların vekâlet edebilmeleri sağlanmaktadır.

Madde 2. - Maddenin (A) fıkrasıyla, Basın Kanununun Ek 1 inci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları değiştirilmekte ve üçüncü fıkrası yürürlükten kaldırılmaktadır.

Birinci fıkrada yapılan değişiklikle, Ek 1 inci maddenin birinci fıkrasında Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin, genel ahlâkın korunması ve suç işlenmesinin önlenmesi için, tedbir yoluyla soruşturma safhasında Cumhuriyet savcılığının talebi üzerine sulh ceza hâkimince, kovuşturma safhasında ise görevli mahkemece her türlü basılmış eserin dağıtımının önlenmesine veya toplatılmasına karar verilebileceği, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde ise doğrudan doğruya Cumhuriyet savcılığınca bu konularda yazılı olarak karar verilebileceği, bu hâlde Cumhuriyet savcısının kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili sulh ceza hâkiminin onayına sunacağı, sulh ceza hâkiminin ise kırksekiz saat içinde kararını açıklayacağı, aksi hâlde Cumhuriyet savcılığının kararının kendiliğinden hükümsüz sayılacağı öngörülmektedir.

İkinci fıkrada yapılan değişiklikle, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, Cumhuriyetin temel ilkeleri ve millî güvenlik aleyhinde işlenmiş bir suçtan mahkûmiyet hâlinde basılmış eserlerin basımında kullanılan makineler ile diğer basım aletlerinin müsaderesine karar verileceği belirtilmektedir.

Yürürlükteki üçüncü fıkrada yer alan bir kısım hükümler bir ve ikinci fıkralarda yeniden düzenlendiğinden üçüncü fıkra yürürlükten kaldırılmıştır.

Maddenin (B) fıkrasıyla, Basın Kanununun Ek 2 nci maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarında yapılan değişiklikle, bu fıkralardaki cezalar yeniden düzenlenerek eyleme uygun olacak şekilde hafifletilmiştir.

Madde 3. - Maddeyle, Devlet Memurları Kanununun 13 üncü maddesine bir fıkra eklenerek, işkence ya da zalimane, gayri insanî veya haysiyet kırıcı muamele suçları nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince verilen kararlar sonucunda ödenen tazminatlardan dolayı kurum tarafından yapılan ödemelerin genel hükümlere göre, sorumlu personel rücu edilmesi hükme bağlanmaktadır.

Madde 4. - Maddenin (A) fıkrasıyla, Anayasanın 69 uncu maddesinin yedinci fıkrasında 4709 sayılı Kanunla yapılan değişikliğe paralel olarak, Siyasî Partiler Kanununun 101 inci maddesine bir fıkra eklenerek, Anayasa Mahkemesinin, Devlet yardımı alan siyasî partiler için kapatma yerine, kapatma davasına konu olan fiillerin ağırlığına göre bu yardımdan kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verebileceği öngörülmektedir.

Maddenin (B) fıkrasıyla, Anayasanın 69 uncu maddesinin yedinci fıkrasında yapılan değişiklikte paralellik sağlamak üzere Siyasî Partiler Kanununun 102 nci maddesinde değişiklik yapılmaktadır.

Maddenin (C) fıkrasıyla, Anayasanın 69 uncu maddesinin altıncı fıkrasında yapılan değişiklik-
le getirilen "odak" tanımı, Siyasî Partiler Kanununun 103 üncü maddesine alınmaktadır.

Madde 5. - Maddenin (A) fıkrasıyla, Türk Medenî Kanununun 57 nci maddesine paralel olarak Dernekler Kanununun 4 üncü maddesinde yapılan değişiklikte, fiil ehliyetine sahip olan herkesin, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahip olduğu belirtilmiş; ayrıca Anayasanın 33 üncü maddesinde yapılan değişikliklere uygun olarak dernek kurucularında aranan koşullar yeniden düzenlenmiş ve dernek kurma özgürlüğü genişletilmiştir.

Maddenin (B) fıkrasıyla, Anayasanın 33 üncü maddesinde yapılan değişikliğe paralel olarak, Dernekler Kanununun kurulması yasak derneklere ilişkin 5 inci maddesinin (6) numaralı bendi yeniden düzenlenmiştir.

Maddenin (C) fıkrasıyla, Anayasanın 33 üncü maddesinde yapılan değişikliğe paralel olarak, Dernekler Kanununun 6 nci maddesinde değişiklik yapılarak, derneklerin bazı ad ve işaretleri kullanma yasağı yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca, Anayasanın 3 üncü maddesi doğrultusunda derneklerin resmî işlemlerinde Türkçe kullanacakları belirtilmiştir.

Maddenin (D) fıkrasıyla, Dernekler Kanununun federasyon ve konfederasyonlara ilişkin 34 üncü maddesi yeniden düzenlenerek Türk Medenî Kanununun derneklerin üst kuruluşlar kurumlarına ilişkin 96 ncı ve 97 nci maddeleri ile paralellik sağlanmıştır.

Maddenin (E) fıkrasıyla, Dernekler Kanununun 38 inci maddesinde değişiklik yapılarak, yüksekte eğitim kurumlarında kayıtlı öğrencilerin dernek kurma hürriyeti Anayasanın 33 ve 34 üncü maddeleri doğrultusunda yeniden düzenlenmiş; bu çerçevede maddenin birinci cümlesi değiştirilerek kenar başlığıyla uyumlu hâle getirilmiş ve ikinci cümlesi madde metninden çıkarılmıştır.

Maddenin (F) fıkrasıyla, Dernekler Kanununun 43 üncü maddesinde değişiklik yapılarak, derneklerin, yabancı ülkelerdeki dernek ve kuruluşların üyelerini Türkiye'ye davet edebilmelerini veya yabancı derneklerin ve kuruluşların davetine uyarak üyelerini veya dernek üyesi olma hakkına sahip üçüncü kişileri yurtdışına gönderebilmelerini kolaylaştırıcı hükümler getirilmektedir.

Madde 6. - Maddenin (A) fıkrasıyla, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun yürürlükteki 9 uncu maddesinde toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, medenî hakları kullanma ehliyetine sahip 21 yaşını doldurmuş herkese tanınmış iken, önerilen değişiklikle söz konusu hakkın kullanılmasında Anayasanın 34 üncü maddesinde 4709 sayılı Kanunla yapılan değişiklik göz önüne alınarak fiil ehliyetine sahip ve 18 yaşını doldurmuş olmak yeterli görülmüştür.

İkinci fıkranın toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını sınırlayıcı nitelikte olan hükümleri, diplomatik dokunulmazlığı bulunan kişilerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme kurulu içinde bulunmaması şartı korunarak kaldırılmıştır.

Ayrıca, tüzel kişilerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemeleri için yetkili organlarının kararı aranmıştır.

Maddenin (B) fıkrasıyla, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 17 nci maddesi, Anayasanın 34 üncü maddesinde 4709 sayılı Kanunla yapılan değişikliğe uygun olarak yeniden düzenlenmiştir.

Maddenin (C) fıkrasıyla, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 19 uncu maddesi, Anayasanın 34 üncü maddesinde yapılan değişikliğe uygun olarak yeniden düzenlenmiştir.

Madde 7. - Maddeyle bazı kanun hükümleri yürürlükten kaldırılmaktadır.

A) Anayasanın 26 ve 28 inci maddelerinde yapılan değişikliğe paralel olarak, Basın Kanununun 16 ncı maddesinin kanunla yasaklanmış herhangi bir dille yayın yapılmasına ilişkin beşinci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

B) Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanununun 9 uncu maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi, Tasarının 3 üncü maddesi ile 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 29 uncu maddesinde yapılan düzenlemeye paralel olarak metinden çıkarılmıştır.

C) Anayasanın 36 ncı maddesinde belirtilen adil yargılanma hakkına paralel olarak, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev alanına giren suçlardan dolayı yakalanan veya tutuklanan kişinin müdafii ile görüşmesini kolaylaştırmak ve savunma hakkını güçlendirmek amacıyla Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 16 ncı maddesinin son fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

D) Türk Medenî Kanununun 91, 92 ve 93 üncü maddeleri ile derneklerin uluslararası faaliyetleri yeniden düzenlendiği, Dernekler Kanununun 93 üncü maddesinde ise bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde Türk Kanunu Medenîsi hükümlerinin dernekler hakkında da uygulanacağı belirtildiği için, Türk Medenî Kanunu ile uyumu sağlamak amacıyla Dernekler Kanununun 7, 11 ve 12 nci maddeleri yürürlükten kaldırılmaktadır.

E) Anayasanın 34 üncü maddesinin "Dernekler, vakıflar, sendikalar ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları kendi konu ve amaçları dışında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyemezler." hükmünü içeren son fıkrası 4709 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle yürürlükten kaldırıldığından, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun aynı hükmü içeren 21 inci maddesi de yürürlükten kaldırılmaktadır.

Madde 8. - Yürürlüğe ilişkindir.

Madde 9. - Yürütmeye ilişkindir.

Anayasa Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Anayasa Komisyonu

Esas No. : 1/960

Karar No. : 17

19.3.2002

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Başkanlığımızca, 15.03.2002 tarihinde esas Komisyon olarak Adalet; tali Komisyon olarak İçişleri ve Anayasa Komisyonuna gönderilen; "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı" (1/960), Komisyonumuzun 19.03.2002 tarihli toplantısında görüşülmüştür. Toplantıya Adalet Bakanı Sayın Hikmet Sami Türk, Adalet ve İçişleri Bakanlığı yetkilileri katılmışlardır.

Tasarı; 3.10.2001 tarihinde gerçekleştirilen 4709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun, 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununa uyum sağlanması ve 24 Mart 2001 tarih ve 24352 Mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı" çerçevesinde kısa vadede alınması gerekli tedbirlerle ilgili olarak;

- 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu,
- 5680 sayılı Basın Kanunu,
- 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu,
- 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu,
- 2908 sayılı Dernekler Kanunu,
- 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu,
- 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu,
- 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanunda,

Değişiklik içermektedir.

Adalet Bakanı Sayın Hikmet Sami Türk, Tasarırı sunuş konuşmasında; hazırlanış amacını belirtmiş, özellikle temel haklarla ilgili olarak Anayasada benimsenen sistem doğrultusunda temel hakların özüne dokunulmaksızın Kanunla ve Anayasanın ilgili maddesinde yer alan özel nedenlerle sınırlanabilmesinin, Tasarıda, ölçü olduğunu vurgulamıştır.

Tasarının geneli üzerindeki görüşmelerde üyelerimizce; genelde Tasarının Anayasada 4709 sayılı Kanunla yapılan değişikliğe uyum sağlanması amacına uygun olduğu, Türk Medeni Kanunu ve Ulusal Programa paralel düzenlemeler içerdiği ifade edilmiş; ancak Anayasa değişikliği ile ilgili olarak özellikle 38 inci madde değişikliğine uyumun eksik olduğuna dikkat çekilmiştir. Ölüm cezası ile ilgili hükümler, İcra-İflas Kanunu ve Çek Kanununda da bu çalışmanın biran önce sonuçlandırılması gereği belirtilmiştir.

Kanun yazım tekniği açısından Tasarının uygun olmadığı; bir çerçeve maddede birden çok madde değişikliğinin yer almasının, farklı kanunlarda değişikliğin bir arada yapılmasının Kanun yazım tekniğine aykırı olduğu ifade edilmiştir.

Tasarının geneli üzerindeki görüşmelerden sonra maddelerine geçilmesi Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

Tasarının İl İdaresi Kanununda değişiklik öngören çerçeve 1 inci maddesi gerekçesiyle birlikte uygun bulunmuş ve Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

Çerçeve 2 nci madde ile Basın Kanununun Ek 1 ve Ek 2 nci Maddesinde değişiklik öngörülmektedir. Bu değişiklikler Anayasanın 28 inci Maddesinin dört ve altıncı fıkraları ile 30 uncu maddesinde yapılan değişikliğe (mevzutelerin toplatılması-kapatılması, basım aletlerinin müsaderesi) uyumun sağlanması amacını içermektedir. Madde Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

Çerçeve 3 üncü madde ile Anayasanın 40 ıncı maddesine uyum sağlanması amacıyla 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 13 üncü maddesine sorumlu personele rücu ile ilgili bir fıkraklenmektedir.Bu madde Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

Çerçeve 4 üncü madde ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun; siyasi partilerin kapatılması ya da devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına ilişkin 101,102 ve 103 üncü maddelerinde değişiklik öngörmektedir. Anayasanın 69 uncu maddesindeki değişikliğe uyum sağlanmasını amaçlayan bu madde Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

Çerçeve 5 inci Madde ile; Dernekler Kanununun 6 ncı maddesinde (4,5,6,34,38 ve 43 üncü maddeler) değişiklik öngörülmektedir.Öncelikle dernek kurma hakkı Türk Medeni Kanunu hükümlerine paralel olarak yeniden düzenlenmekte; dernek kuramayacaklar,üst kuruluşlar,dernek kurma alanında yasaklar, yükseköğretimdeki öğrencilerin dernek kurmalarıyla ilgili hükümler yer almaktadır. Anayasanın 33 üncü maddesinde yapılan değişikliğe uyum sağlamayı amaçlayan madde Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

Çerçeve 6 ncı madde; Anayasanın 34 üncü maddesinde yapılan değişikliğe uyum sağlanması amacıyla Toplantı ve Gösteri Yürütüşleri Kanununun 9,17 ve 19 uncu maddelerinde değişiklik içermektedir.Toplantı ve gösteri yürütüşlerinin ertelenmesi ve yasaklanmasında Anayasanın ilgili maddesindeki hakkın sınırlanma nedenleri esas alınmaktadır. Madde Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

Yürürlükten kaldırılan hükümleri içeren 7, yürürlük ve yürütmeyi düzenleyen 8 ve 9 uncu maddeler Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

Maddeler üzerindeki görüşmelerden sonra Tasarının tümü oya sunulmuş ve oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Raporumuz havalesi gereği Esas Komisyon olan Adalet Komisyonuna gönderilmek üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan	Başkanvekili	Sözcü
<i>Turhan Tayan</i>	<i>Necdet Saruhan</i>	<i>Mehmet Nacar</i>
Bursa	İstanbul	Kilis
Kâtip	Üye	Üye
<i>E. Cenap Gülpinar</i>	<i>Ahmet İyimaya</i>	<i>H. Tayfun İçli</i>
Şanlıurfa	Amasya	Ankara
	(Muhalefet şerhi ektedir)	
Üye	Üye	Üye
<i>Salih Çelen</i>	<i>Şaban Kardeş</i>	<i>İsmail Alptekin</i>
Antalya	Bayburt	Bolu
(Muhalefetim var)		
Üye	Üye	Üye
<i>Edip Özgenç</i>	<i>Osman Kılıç</i>	<i>Mustafa Verkaya</i>
İçel	İstanbul	İstanbul

Üye
Nevzat Yalçınbaş
İstanbul
(4. md. deki belge ve bilgi
verilmediği halde kapatmaya
muhalifim)

Üye
Mustafa Kamalak
Kahramanmaraş
(Muhalif)

Üye
Şeref Malkoç
Trabzon
(4. md.nin bazı hükümleri
Anayasaya aykırıdır; muhalifim)

Üye
Işın Çelebi
İzmir

Üye
Bülent Arınç
Manisa

Üye
Ali Naci Tuncer
Trabzon

Üye
Rahmi Sezgin
İzmir

Üye
Mehmet Kundakçı
Osmaniye

Üye
Çetin Bilgir
Kars

KARŞI OY GÖRÜŞÜ

Raporda ortaya konan çoğunluk görüşüne, aşağıdaki gerekçelerle katılmıyoruz :

1. – 3 üncü madde yönünden :

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına dayalı olarak devletin ödediği tazminatların rücu probleminde daha kapsamlı bir düzenleme yapılması gerekmektedir. Rücu sebebi, işkence ve benzeri eylemlerden “hafif kusur dışında kalan (ağır) kusur ve kasda dayalı her türlü eylemlere” uzanacak şekilde genişletilmelidir. Ayrıca, 657 sayılı yasaya bağlı olmayan diğer kamu görevlileri ile sorumlu sivilleri de kapsayan bir düzenlemeye gidilmelidir. (Any. Mad. 40, 10)

Adalet Komisyonunun 1999/8340 esasındaki İyimaya teklifi, bu konuda geliştirilebilir - bir modeldir. Orada önerilen modelin temel iskeleti şöyle :

“Madde 1. – Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Türkiye aleyhine hükmettiği ve alacaklısına ödenen tazminat, sorumluluk nedeninin oluşmasına hafif olmayan kusuru ile sebebiyet veren kamu görevlisi ile kişi ve kuruluşa devlet tarafından rücu olunur. Birden fazla sorumlunun varlığı halinde, kusur oranında rücu esası yürür.

Rücu davasının açılmasında ihmalî görülen kamu görevlileri dahil, rücu tazminatından müstesilsilen sorumludur.

Madde 2. – Bu kanunun tanzim ettiği rücu borçları, devlet veya başka kişi yahut kamu görevlileri tarafından sigortalanamaz.

Madde 3. – Rücu tazminatına, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanunda öngörülen faiz uygulanır.

Madde 4. – Rücu davası, ödeme tarihinden itibaren on yıl içinde zaman aşımına uğrar. Bu hüküm, davanın geç açılmasından kaynaklanacak sorumluluğu önlemez.

Madde 5. – Tazmin ve rücu sorumluluğuna ilişkin özel hükümler, bu kanunun uygulanmasında nazara alınmaz. Bu kanunda hüküm bulunmayan hususlarda, Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır.”

2. - 4 üncü madde yönünden :

a) “Dış yardım, odaklaşma ile program ve tüzüklerin Anayasaya aykırılığı” dışında başka hiçbir sebeple, siyasi parti kapatılmaz. (Any. Mad. 69) Yasama organının yeni bir kapatma sebebi üretmesi mümkün değildir. (Any. Mad. 69/son fıkra) Başka deyimle, parti kapatma sebepleri bir yasa sorunu değil, Anayasa sorunudur. (Any. Mad. 11/1,2)

b) Anayasanın geçici 15 inci maddesi sebebi ile Anayasa Yargısı denetimi dışında kalan ve yumuşak Anayasa olarak nitelenen siyasi partiler yasası, son değişiklikle Anayasa Mahkemesinin denetim alanına girmiştir. (3.10.2001 t. 4709 sayılı yasa, Mad. 34)

4/B hükmünün değiştirdiği Siyasi Partiler Kanununun 102 hükmü, mevcut şekliyle de, değişiklik şekliyle de anayasaya aykırıdır. Çünkü Cumhuriyet Savcılığına bilgi belge akışının işlememesi, Anayasa tarafından kapatma sebebi olarak öngörülmemiştir. Siyasi Partiler Kanununun 102,104, 105 hükümleri için, kapatma dışında başkaca yaptırımlar üretilebilir. (Any. Mad. 7,38,69) Siyasi Partiler Kanununun 102, 104 hükümlerindeki eylemlerin “odak” yoğunluğuna ulaşması halinde, elbetteki kapatma yaptırımı uygulanabilir. (Any. 69/6) Ancak bu soruya cevap veren madde, SPK. 103’tür.

Komisyon Anayasanın açık anlamını ortaya çıkarmak yerine, tasarı iradesini onaylama yolunu tercih etmiştir. Müzakerenin muhalefet ekseninde yürütmesi, hemen hiçbir karşı görüşün tasarıya yansıtılmaması, yasama çalışmamızdaki övülen uzlaşma retoriğinin muhtıradan yoksun olduğunu göstermesi bakımından ilginçtir. Konuşan ve fakat sürece yansıtılmayan, verim ve kalite kaygusu olmayan biçimsel demokrasi...

Saygılarımızla.

Ahmet İyimaya
Amasya

Salih Çelen
Antalya

Ali Naci Tuncer
Trabzon

1/960 ESAS SAYILI TASARIYA MUHALEFET ŞERHİ

1. Tasarı kanun yapma tekniği açısından uygun değildir. Kanun yaparken, kanun yapma tekniğine uygun olmazsa bu yol haline getirilirse Anayasaya ve özellikle 2 nci maddedeki Hukuk Devleti ilkesi ile çelişir.

Farklı kanunlar ile ilgili değişiklikleri, aynı kanunun farklı maddelerini tek madde ile - âdeta torba yöntemi icat ederek - düzenlemek Anayasanın Hukuk Devleti ilkesinin yanı sıra Anayasanın ruhuna da aykırıdır.

Bu metot parça parça taksitle kanun yapmak sakıncasını doğuracaktır.

2. Tasarının 4 üncü maddesi Anayasanın 69 uncu maddesine aykırıdır.

a) Tasarının 4/A’da “yardımın tamamı ödenmişse aynı miktarın Hazineye iadesine karar verebilir” hükmü getirilmektedir. Oysa Anayasanın 69 uncu maddedeki ilgili hükmü :

“... Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına...” denilmektedir.

Yani Anayasanın hükmü geleceğe yöneliktir. Kanun ise geçmişe yönelik düzenleme getirmiştir.

Bu Anayasaya aykırı olduğu gibi akla, mantığa ve fiilî duruma da aykırıdır.

b) Tasarının 4/B’deki düzenleme ile yeni bir parti kapatma sebebi ihdas edilmektedir.

Oysa Anayasanın 69 uncu maddesinde; parti kapatma sebepleri tahdidi ve tadadi olarak sıralanmıştır.

69 uncu maddedeki kapatma sebepleri 3 tanedir.

1. Bir partinin tüzük ve programının Anayasanın 68/4 üncü fıkrasına aykırı olması,
2. Anayasanın 68/4 üncü maddesindeki hükümlere aykırı olarak suç odağı olması,
3. Yabancı kişilerden para alması.

Şimdiki tasarı ile Anayasaya aykırı olarak “yeni bir kapatma” sebebi ihdas edilmektedir.

Siyasî partiler demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsuru olmaları sebebiyle Anayasaya aykırı bir sebeple kapatma getirilmesi ayrıca Anayasanın 2 nci maddesine de aykırıdır.

Arz ettiğim sebeplerden dolayı tasarının ilgili maddelerine muhalifim.

19.02.2002

Şeref Malkoç

Trabzon

MUHALEFET ŞERHİ

“Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı”nın 4 üncü ve 5 inci maddelerinin Anayasaya açıkça aykırı olduğu kanaatindeyim.

Şöyle ki :

I. TASARININ 4 ÜNCÜ MADDESİ ANAYASAYA AYKIRIDIR :

1. 4 üncü maddenin (A) fıkrası ile yapılan düzenlemedeki “... on yıllık Devlet yardımı miktarının yarısından az olmamak kaydıyla ...” ifadesinin “yarısından az olmamak kaydıyla” bölümü Anayasanın 69 uncu maddesinin yedinci fıkrasına aykırıdır. Çünkü Anayasanın 69/7 nci maddesine göre;

- Hem siyasî partiye isnat edilen fiillerin ağırlığını,
- Hem de Devlet yardımından ne kadarlık bir miktarın kesilmesi gerektiğini, takdir yetkisi Anayasa Mahkemesine aittir.

2. 4 üncü maddenin (B) fıkrası ile, Siyasî Partiler Kanununun 102 nci maddesinin birinci fıkrasında yapılan değişiklik, Anayasanın,

- Hem 69 uncu maddesine,
- Hem de 2 nci maddesine (Hukuk Devleti ilkesine), aykırıdır.

A) 102 nci maddenin birinci fıkrasında yapılan değişiklik Anayasanın 69 uncu maddesine aykırıdır.

Çünkü :

Anayasanın 69 uncu maddesi temelli kapatmayı üç hal ile sınırlandırmıştır.

Bu üç hal;

1. Partinin tüzük ve programının, Anayasanın 68/4 üncü maddesi hükümlerine aykırı olmak,

2. Anayasanın 68/4 üncü maddesindeki fiillerin işlendiği bir odak haline gelmek ve
3. Yabancılardan (Türk uyruklüğundan bulunmayan kişi ve kurumlardan) maddî yardım almak; halleridir.

Tasarı ise, bu üç hale,

- sayısı ve
- niteliği

belli olmayan başka sebepler de eklemektedir.

Halbuki Anayasanın 69 uncu maddesine göre siyasî partilerin temelli kapatılması için, kanunla başka bir sebep eklemek mümkün değildir.

B) Tasarının 4 üncü maddesinin (B) fıkrası ile, Siyasî Partiler Kanununun 102 nci maddesinin birinci fıkrası değiştirilirken Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına ilgili siyasî parti hakkında, re'sen dava açma konusunda "takdir yetkisi" verilmektedir.

Böyle bir konuda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına "takdir yetkisi" tanınması Anayasanın 2 nci maddesine; Hukuk Devleti ilkesine açıkça aykırıdır.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına siyasî partiler hakkında kapatma davası açıp açmama konusunda ancak ve ancak "bağlı yetki" verilebilir, takdir yetkisi verilemez.

Aslında 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun 102 nci maddesinin birinci fıkrasına hiç ihtiyaç da yoktur. Çünkü anılan Kanunun 104 üncü maddesi gerekli ihtiyaca cevap verebilecek mahiyettedir.

II. TASARININ 5 İNCİ MADDESİNİN (A) FIKRASININ (2.) VE (3.) BENT HÜKÜMLERİ ANAYASAYA AYKIRIDIR :

A) (2.) bent hükümleri Anayasanın 15 inci maddesine aykırıdır :

"Dernek kurma hakkı" Anayasamızın 33 üncü maddesiyle düzenlenmiş "temel haklar"dandır.

İtiraz konusu 2 nci fıkra "dernek kurma temel hakkını" belirli kimseler için ortadan kaldırmaktadır. Halbuki Anayasanın 13 üncü maddesine göre "Temel hakların özüne dokunulamaz"

B) Tasarının 5 inci maddesinin (A) fıkrasının (3.) bendi Anayasanın 15 inci maddesine aykırıdır :

Söz konusu (3.) bent, "dernek kurma temel hakkını" beş yıl süreyle "durdurmaktadır".

Halbuki Anayasanın 15 inci maddesine göre temel haklar ancak "savaş", "seferberlik", "sıkıyönetim" veya "olağanüstü hallerde" durdurulabilir.

Prof. Dr. Mustafa Kamalak

Kahramanmaraş

ANAYASA KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ METİN
ÇEŞİTLİ KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN TASARISI

- MADDE 1. - Tasarının 1 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.
MADDE 2. - Tasarının 2 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.
MADDE 3. - Tasarının 3 üncü maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.
MADDE 4. - Tasarının 4 üncü maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.
MADDE 5. - Tasarının 5 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.
MADDE 6. - Tasarının 6 ncı maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.
MADDE 7. - Tasarının 7 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.
MADDE 8. - Tasarının 8 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.
MADDE 9. - Tasarının 9 uncu maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

İçişleri Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

İçişleri Komisyonu

19.03.2002

Esas No. : 1/960

Karar No. : 28

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Adalet Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulunca 14.03.2002 tarihinde Başkanlığımıza sunulan, "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı" Başkanlığınızca 15.03.2002 tarihinde esas komisyon olarak Adalet Komisyonuna tali komisyon olarak da Komisyonumuza ve Anayasa Komisyonuna havale edilmiş; Komisyonumuz, 19.03.2002 tarihli 18 inci toplantısında, Adalet ve İçişleri Bakanlıkları temsilcilerinin de katılımıyla Tasarıyı inceleyip görüşmüştür.

Bilindiği gibi temel hak ve hürriyetlerde bir genişleme sağlanması amacıyla Anayasamızın bazı maddeleri 4709 sayılı kanunla değiştirilmiş bulunmaktadır. Ayrıca Avrupa Birliğine üyelik sürecinde, Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Programımız yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ulusal programdaki hedefler kısa, orta ve uzun vadeli olarak bölümlere ayrılmıştır. Anayasamızdaki değişiklikler ve ulusal programımızdaki kısa vadeli hedefler doğrultusunda hükümet tarafından çalışmalar yapılmış ve neticede sözkonusu Tasarı hazırlanmıştır.

Tasarıda hedeflere ulaşmak için;

1. 5442 sayılı İl İdaresi Kanununda, (m. 1)
2. 5680 sayılı Basın Kanununda, (m. 2, m. 7)
3. 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda, (m. 3)
4. 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununda, (m. 4)
5. 2908 sayılı Dernekler Kanununda, (m. 5, m.7)
6. 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununda, (m. 6, m.7)
7. 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununda, (m. 7)

8. 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunda, (m. 7)

Değişiklikler öngörülmektedir.

Komisyonumuz, Tasarı üzerinde tali komisyon olarak belirlenmiş olduğundan, İttüdüğün 23 üncü maddesinin ikinci fıkrası gereğince, Tasarının Komisyonumuzu ilgilendiren maddeleri üzerinde esas Komisyona, Komisyon görüşümüzün bildirilmesiyle yetinilmesi kararlaştırılmıştır. Tasarının Komisyonumuzu ilgilendiren maddeleri ise 5442 sayılı İl İdaresi Kanununda, 2908 sayılı Dernekler Kanununda, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununda, 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununda değişiklik öngören 1, 5, 6 ve 7 nci maddeler olarak belirlenmiştir. Tasarının tümü üzerindeki görüşmeler tamamlandıktan sonra, Tasarının geneli Komisyonumuzca benimsenmiş ve söz konusu maddelerin görüşülmesine geçilmesi kararlaştırılmıştır.

Tasarının, İl İdaresi Kanununun 29 uncu maddesine bir fıkra ekleyen 1 inci maddesi, kaymakamlığa sadece mülki idare amirliği hizmetleri sınıfından olanların vekâlet edebileceklerini hüküm altına almaktadır.

Maddenin Komisyonumuzda görüşülmesi sırasında, maddenin lehinde ve aleyhinde olmak üzere şu görüşler ileri sürülmüştür:

1. Maddenin aleyhindeki görüşler:

Ülkemizde mülki idare hizmetleri sınıfından olan (vali, vali yardımcısı, kaymakam ve maiyet memurları) görevli açığı bulunmaktadır. Bu açık, diğer hizmet sınıfından olan görevlilerin vekâletini zorunlu kılmaktadır. Bu düzenleme, bu tür vekâleti engellediğinden birçok yerde kaymakam açığının oluşmasına ve hizmetlerin ciddi biçimde aksamasına yol açacaktır.

2. Maddenin lehindeki görüşler:

a) Dahiliye Memurları Kanunun hükümlerine göre, mülki idare amirlerinin nüfusa kayıtlı oldukları yerde görev yapmaları yasaklanmıştır. Oysa vekâletin diğer görevlilere açık olması halinde, diğer görevliler çoğunlukla aynı yer nüfusuna kayıtlı olan kişiler olduklarından, Kanunlar arasında çelişki doğmaktadır.

b) Kendilerine vekâlet verilen görevliler, çoğunlukla kendi kurumlarında temsil yeteneği olmayan kişilerdir. Kendi kurumunu temsil edemezken, bu tür bir göreve vekâlet edilebilmesi, kendi içinde çelişkilidir.

c) Her işin, o işle ilgili konuda eğitim görmüş ve yetişmiş kişiler tarafından yerine getirilmesi gerekir. İşin liyakate sahip olmayan kişilerce yerine getirilmesi, çok ciddi sorunların doğmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, kaymakamlık görevine vekâlet edecek görevlilerin mutlaka ehil kişiler olması gerekir. Bu da ancak mülki idare hizmetleri sınıfından olan görevlilerin vekâlet etmesiyle mümkündür.

d) Maddeyle getirilen düzenleme, zaten 1 yıldan beri Bakanlık genelgeleriyle fiilen sürdürülmektedir. Bugüne kadar çok ciddi sorunlar yaşanmamıştır. Tedbirler alınarak eleman açığının azaltılması mümkündür.

e) Kaymakam açığı, özellikle eğitim nedeniyle yurt dışına gitmeleri nedeniyle, beşinci sınıf ilçelerde görülmektedir. Buralara maiyet memurları gönderilerek açığın azaltılması mümkündür.

Madde bu görüşler doğrultusunda aynen kabul edilmiştir.

Tasarının Komisyonumuzda görüşülen 5 inci maddesi, Dernekler Kanununun 4, 5, 6, 34, 38 ve 43 üncü maddelerinde değişiklik öngörmektedir. 38 inci madde değişikliğinde, "Öğrenci dernekleri bu amaçlar dışında faaliyette bulunamazlar." İbaresi madde metninden çıkarılmaktadır. Komisyonumuzdaki görüşmeler sırasında, bu çıkarma işleminin, öğrenci derneklerinin bu amaçlar dışında faaliyette bulunabilecekleri anlamına gelip gelmeyecekleri sorusu sorulmuştur. Cevaben yapılan açıklamalarda, Tasarıyla derneklerin kuruluş ve işleyişlerinin, daha önce yapılan Medeni Kanun değişikliğine paralel olarak genişletildiği ve bu değişikliğin de bu çerçevede değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Madde komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

Tasarının 6 ncı maddesiyle, Toplantı ve Gösteri Yürütüşleri Kanununun 9, 17 ve 19 uncu maddelerinde değişiklikler öngörülmektedir. 17 nci maddede yapılan değişiklikle, bölge valisi, vali veya kaymakama belirli bir toplantıyı yasaklama veya iki ayı aşmamak üzere erteleme yetkisi verilmektedir. 19 uncu maddede yapılan değişiklikle ise, bölge valisine bölgeye dahil bütün illerde ya da bazılarında bütün toplantıları üç ayı geçmemek üzere erteleme yetkisi verilmektedir.

Maddenin Komisyonumuzda görüşülmesi sırasında, mevzuatımızda "Bölge valisi" kavramının bulunmadığı, bu ibareyle "olağanüstü hal bölge valiliğinin" kastedildiği ifade edilmiştir. Ancak bu durumda, maddenin işleme için, olağanüstü halin süreklilik arz etmesi gerekecektir. Bu da olağanüstü halin kalkmaması endişesini artırmaktadır. Diğer taraftan, 17 nci madde değişikliğinde, hem bölge valisinin hem de vali ve kaymakamın yetkilendirilmiş olması yetki çatışmasına neden olabilecektir. Dolayısıyla Komisyonumuzda bölge valisi ibaresinin metninden çıkarılması ve bölge valisi ibaresinin 17 madde metninden çıkarılması yönünde iki öneri ileri sürülmüştür.

Birinci öneriye cevaben yapılan açıklamalarda, olağanüstü hal ile ilgili Kanun ve düzenleme yapılmasının olağanüstü hal ilanını zorunlu kılmadığı; olağanüstü hal ile ilgili düzenlemelerin, olağanüstü hal ilan edildiğinde uygulanmak üzere çıkarıldığı; bu hükmün ileride olağanüstü hal ilan edilecek her yerde geçerli olacağı ve şu anda uygulanan olağanüstü halin kakmasına engel teşkil etmediği belirtilmiştir. İkinci öneriye cevaben yapılan açıklamalarda, bölge valisinin bu tür bir yetkiye sahip olmasının bazı durumlarda kaçınılmaz olduğu belirtilmiştir.

6 ncı madde Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

Tasarının, maddelerde yapılan değişikliklere paralel olarak, bazı Kanunların bazı hükümlerini yürürlükten kaldıran 7 nci maddesi de, Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

Raporumuz Adalet Komisyonuna sunulmak üzere arz olunur.

Başkan	Sözcü	Kâtip
<i>Mehmet Pak</i>	<i>M. Cihan Yazar</i>	<i>Hasan Hüseyin Balak</i>
İstanbul	Manisa	Tokat
Üye	Üye	Üye
<i>Akif Serin</i>	<i>Hasan Güler</i>	<i>Halil İbrahim Özsoy</i>
İçel	Adıyaman	Afyon

Üye	Üye	Üye
<i>Kemal Çelik</i>	<i>Tamer Kanber</i>	<i>Hüsamettin Korkutata</i>
Antalya	Balıkesir	Bingöl
Üye	Üye	Üye
<i>Necmi Hoşver</i>	<i>Faruk Çelik</i>	<i>Hasan Akgün</i>
Bolu	Bursa	Giresun
Üye	Üye	Üye
<i>Yalçın Kaya</i>	<i>Ali Oğuz</i>	<i>Kemal Vatan</i>
İçel	İstanbul	İzmir
Üye	Üye	Üye
<i>Rifat Serdaroğlu</i>	<i>Ali Sezal</i>	Mustafa Eren
İzmir	Kahramanmaraş	Karabük
Üye	Üye	(İmzada bulunamadı)
<i>Meral Akşener</i>	<i>Zeki Eker</i>	Üye
Kocaeli	Muş	<i>Abdullah Veli Seyda</i>
		Şırnak

Adalet Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Adalet Komisyonu

20.3.2002

Esas No.: 1/960

Karar No.: 27

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Başkanlığınızca 15.3.2002 tarihinde tali Komisyon olarak Anayasa ve İşçileri Komisyonlarına, esas Komisyon olarak Komisyonumuza havale edilen "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı", Komisyonumuzun 20.3.2002 tarihli 46 ncı toplantısında, Adalet Bakanı Sayın Prof. Dr. Hikmet Sami Türk ile Adalet ve İşçileri Bakanlıkları temsilcilerinin katılımıyla, Anayasa ve İşçileri Komisyonları raporları da dikkate alınarak incelenip görüşülmüş, gerekçesi uygun görülerek maddelerine geçilmesi kabul edilmiştir.

Tasarının çerçeve 6 ncı maddesinin (C) fıkrasında yer alan "maddenin" ibaresi "maddesinin" şeklinde düzeltilmiş,

Tasarının çerçeve 7 nci maddesinin (B) bendinde yer alan "Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanununun" başına kanun yazım tekniğine uygun olarak, Kanunun tarih ve numarası da yazılmış,

Tasarının diğer maddeleri, Bakanlar Kurulundan gelen şekli ile aynen kabul edilmiştir.

Anayasada yapılan değişiklikler ile Türk Medeni Kanununda yer alan hükümlere uyum sağlanması ve Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı çerçevesinde kısa vadede alınması gerekli tedbirlerle ilgili olarak çeşitli kanunlarda değişiklik yapılmasını öngören Tasarının biran önce kanunlaşmasını uygun gören Komisyonumuz, içtüzüğü 52 nci maddesine göre Genel Kurulda öncelikle görtüşülmesinin önerilmesine karar vermiştir.

Raporumuz, Genel Kurulun onayına sunulmak üzere saygı ile arz olunur.

Başkan	Başkanvekili	Sözcü
<i>Emin Karaa</i>	<i>İ. Sühan Özkan</i>	<i>Salih Erbeyin</i>
Kütahya	İstanbul	Denizli
Kâtip	Üye	Üye
<i>Yekta Açıkğöz</i>	<i>Międdat Kayayerli</i>	<i>Ramazan Toprak</i>
Samsun	Afyon	Aksaray
Üye	Üye	Üye
<i>Kenan Sönmez</i>	Mustafa Kemal Aykurt	Mehmet Gözlükaya
Bursa	Denizli	Denizli
	(Toplantıya katılmadı)	(Toplantıya katılmadı)
Üye	Üye	Üye
<i>Fahrettin Kukaracı</i>	Ali Günay	<i>Erol Al</i>
Erzurum	Hatay	İstanbul
(Muhalefet şerhim eklidir)	(İmzada bulunamadı)	
Üye	Üye	Üye
İsmail Aydınlı	Mehmet Gül	<i>Mehmet Pak</i>
İstanbul	İstanbul	İstanbul
(Toplantıya katılmadı)	(Toplantıya katılmadı)	
Üye	Üye	Üye
<i>Hayri Diri</i>	İşıl Saygın	<i>Edip Özbaş</i>
İzmir	İzmir	Kahrmanmaraş
	(Toplantıya katılmadı)	(Bazı maddelerine karşıyım, muhalefet şerhim eklidir)
Üye	Üye	Üye
<i>Sevgi Esen</i>	<i>Cemal Özbilen</i>	Erdoğan Sezgin
Kayseri	Kırklareli	Samsun
		(İmzada bulunamadı)
Üye	Üye	Üye
<i>Yahya Akman</i>	<i>Orhan Bıçakçıoğlu</i>	<i>Mehmet Çiçek</i>
Şanlıurfa	Trabzon	Yozgat
(Bazı maddelere muhalifim)		
	Üye	
	<i>Fethullah Erbaş</i>	
	Van	
	(Bazı maddelerine muhalifim, şerhim eklidir)	

MUHALEFET ŞERHİ

AB'ye girme çalışmaları cümlesinden olmak üzere anayasamızda yapılan değişikliklere uyum için sunulduğu ifade edilen bu tasarı, dar kapsamlı, yasak savmacı, iddia edildiği gibi temel hak ve hürriyetleri genişletmeyi hedef alan bir tasarı olmayıp, AB'ye kısa vadede gerçekleştirilmesi taahhüt edilen konularda, "işte sözümüzü yerine getiriyoruz" intibası verme amacına matuf bir tasarıdır. Bilindiği gibi anayasamızda yapılan değişiklikler yeterli olmadığı gibi, bu değişikliklere uyum için yapılan yasa değişiklikleri de yeterli değildir. Hükümetin uyum kanunları konusunda detaylı bir çalışması yoktur. Bunun için üç beş maddelik tasarılarla bu işi yürütmeye çalışmaktadır.

Tasarı zamandan tasarruf gerekçesi ile olsa gerek, kanun yapma tekniğinden uzaktır. Bir çerçeve madde içerisinde, altı ayrı madde değişikliği yapılmaktadır. Neyin, nereye dahil olduğu büyük bir gayret sonunda ancak anlaşılabilir. Çok sayıda kanun ve maddede düzenleme öngörülmesine rağmen, tasarı alelacele Meclise sevk edilmiş, milletvekillerine muhalefet şerhi yazmaya yetecek kadar bile süre tanınmamış, muhalefetin katkısı engellenmiştir. Bu hükümet döneminde bu yanlış uygulama kural haline getirilmiştir. Oysa kanun yapma ciddi bir iştir. Her işte olduğu gibi, hükümet bunu da sulandırmaktadır. Bu durumun kabul edilmesi ise mümkün değildir.

Basın kanununda yapılan değişikliklerle, "her türlü basılmış eserlerin dağıtımının önlenmesine, toplatılmasına ilişkin tedbir kararı sulh ceza hâkimliği tarafından verilir" denilmektedir. Sulh ceza hâkimliği değil, sulh ceza mahkemesi ibaresi kullanılması uygun olacaktır. Anayasamızın 30 uncu maddesinde "müsadere" hükmü var olmasına rağmen, basında kullanılan makine ve aletlerin müsaderesinin hem bu kanundan, hem de anayasadan çıkarılması gerekmektedir. Zira bu makineler, "silah müsaderesi" gibi kabul edilemez. Mevkatelerin kapatılması da amaca hizmet edecek bir uygulama olmayacaktır. Bu hüküm, çağdaş düzenlemelere uygun değildir.

Devlet Memurları Kanununun 13 üncü maddesine eklenen işkence ya da zalimane, gayri insani veya haysiyet kırıcı muamele suçları nedeni ile AİHM'since verilen kararlar sonucunda ödenen tazminatlardan dolayı, kurumların sorumlu personele rücu etmesi uygun ve yerinde bir düzenlemedir. Ancak AİHM'nin 3 üncü maddesini uygulamayan mahkemelerdeki hâkimlere de aynı şekilde rücu edilmesi gerekirken, bu atlanmıştır.

Siyasi Partiler Kanununda yapılan değişiklikler, anayasada yapılan değişikliklere paralel olarak düzenlenmiş, ancak bize göre anayasada bulunmayan hükümler ağırlaştırıcı bir şekilde maddelere monte edilmiştir. Hazine yardımının yarısının kesilmesi hükmü, hem Anayasa Mahkemesinin yetkisine müdahaledir, hem de ağır bir müeyyidedir. Tasarının 4 üncü maddesi ile değiştirilen Siyasi Partiler Kanununun 102 nci maddesinin birinci fıkrasında, cevap verilmediği veya istek yerine getirilmediği takdirde öncelikle siyasi partinin kapatılması cezası sayılmış, daha sonra hazine yardımından yoksun bırakılması cezaları getirilmiştir. Siyasi partinin kapatılması daha ağır, devlet yardımından yoksun bırakılması ise daha hafif bir cezadır. Ceza hukukunun genel prensibi, önce alt sınır, sonra üst sınır belirtilir, burada bunun tam tersi yazılmıştır. Keza anayasanın 69 uncu maddesi kapatılmayı üç hâl ile sınırlandırmıştır, bunlar tüzüğün ve programın anayasanın 68/4'e aykırı olması ve bu fıkra sayılı fiillerin işlendiği bir odak haline gelmesi veya yabancılardan maddi yardım alması olarak sınırlandırılmıştır. 102/1'de siyasi partilerin kapatılması hususunda sayısı ve niteliği belli olmayan kapatma sebepleri eklenmektedir. Anayasanın 69/7 nci fıkrası değiştirilmeden, başka kapatma sebeplerini kanunla ihdas etmek mümkün değildir. Dernekler ile Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunlarında cüz'î iyileştirmeler yapılmıştır. Ancak Avrupa Birliği mük-

tesebatına uygun bir hale getirilmesi için, bu kanunların demokratik bir anlayışla yeniden düzenlenmesi gerekir. Yapılmış olan bu değişiklikler yasak savmaktan öteye gitmeyecektir. Keza anayasanın 13 üncü maddesinde yapılan değişiklikle temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunulmayacağı ifade edilmektedir. Bu kanunun 5 inci maddesinde bazı kişilerin sürekli olarak dernek kuramayacağı, bazı kişilerin ise 5 yıl süre ile dernek kuramayacakları belirlenmiştir, bu anayasamızın 13 ve 15 inci maddelerine aykırı bir durumdur. 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Kanununun 9 uncu maddesinde yapılan değişiklikler demokratikleşmekten çok uzak gözükmektedir. Bölge valilerine milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi gibi bir takım yuvarlak mefhumlarla toplantıyı iki ya da üç ay müddetle erteleme yetkisinin verilmesi uygun değildir. Ayrıca bölge valiliğinin devamlı olacağı intibahını vermektedir.

Yukarıda arz ettiğimiz nedenlerle tasarının ilgili maddelerine muhalifiz.

Fahrettin Kukuracı

Erzurum

Fethullah Erbaş

Van

ADALET KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA

"Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı"nın bazı maddelerine aşağıda sunduğum sebeplerle muhalifim. Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Edip Özbaş

Kahramanmaraş

MUHALEFET ŞERHİ

Anayasamızda, Medeni Kanunda yapılan son değişikliklere ve Avrupa Birliği Müktesebatının üstlenilmesi taahhüdünü temin maksadını matuf tasarıya bazı yönleriyle muhalifim.

1- Tasarının 1. maddesinde İl İdaresi Kanununun 29. maddesine yapılan ekleme ile "Kaymakamlığa sadece mülki idare amirleri sınıfından olanlar vekalet edebilir." hükmü getirilmiştir. Görevlendirme yönünde yapılan bu daraltmanın hizmetin aksatılmadan yürütülmesi açısından ciddi meseleler oluşturacağı endişesini taşımaktayım.

2- Tasarının 3. maddesinde 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 13. maddesine birinci fıkradan sonra gelmek üzere

"İşkence ya da zalimane, gayri insani veya haysiyet kırıcı muamele suçları Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince verilen kararlar sonucunda devletçe ödenen tazminatlardan dolayı sorumlu personele rücu edilmesi hakkında yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır." denilmiştir.

İlk bakışta ekleme işkenceyi önleyici, işkenceciyi tecziye amacı güdüyor gibi görünse de.

Bu hükmün tek başına devletin terörle mücadelesini zaafa uğratmaya yeteceği endişesini taşımaktayım.

Tasarıyla getirilmek istenilen hükümlerle, terörle mücadeleyi yürütenlerin eli kolu bağlanacak, her görevlinin ileride maddi ve manevi zarar görürüm endişesi ile görevini yapmama veya eksik yapma, kılını kıpırdatmama menfi tesirini gösterecektir.

Terör acımasız korkunç bir savaştır. Bu savaşta terör adına nelerin yapıldığını, terörün arkasındaki güç odaklarının kimler olduğunu, Türk Milletinden iyi anlayabilecek başkaca bir millet yoktur.

17-18 senelik terörle mücadelede 30 bini aşkın evladını yitirme pahasına, milletimiz mücadeleyi lehine çevirmeyi başarmıştır.

Tasarıdaki bu hüküm, terörle mücadele esnasında suç işleyenlere ceza verilmek yerine canını dişine takarak yıllarca ayağından potini çıkartmadan dağ, tepe, terörist kovalayanların, vatansever görevlilerin başında Demoklesin kılıcı gibi devamlı duracak öte yandan terör örgütü mensupları "bu savaştır, her şey mübahdır" diyerek her türlü iğrençliği yapmaya devam edecek, kan içecek, bebeler-aksakallı ihtiyarlar- hamile kadınlar öldürülecek.

Yakalandıklarında ceza görecekları anda Ben Pişmanım diyerek mahpus damından, ipten kurtulacaklardır.

Böyle şey olmaz. Ne vatanseverliğin ne de ihanetin pişmanlığı olmaz. Vatanseverlerine sahip çıkmayan milletler gibi kendilerine yapılan ihaneti affeden milletler bunun bedelini çok ağır bir biçimde ödemiştir.

-İşkence bir insanlık suçudur. İşkencenin her türlüünü cezalandırırım. Ama bu cezalandırmayı Avrupa Birliği yetkili kurulları böyle istedi diye değil hak gereği böyle olması icap eder, diyerek yapalım diye düşünüyorum.

3- Keza önemli bir diğer husus Dernekler Kanununun 5. maddesinin 6. fıkrası Tasarının 5. maddesi ile değiştirilmek istenirken maddelerin 6. fıkrasında "Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde, ırk, din, mezhep, kültür veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek yerine,

-YARATMAK sözcüğü monte edilmiştir. Ayrıca "TÜRK DİLİNDEN VE KÜLTÜRÜNDEN AYRI DİL VE KÜLTÜRLERİ KORUMAK" ibareleri Tasarıyla yürürlükteki metinden çıkarılmak istenmektedir.

Böylelikle oluşturulan metin çeşitli yorumlara sebebiyet verecek biçimde müphemiyet arz etmektedir. Bu durum pek tabii bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Yürürlükteki metinden çıkarılan ibareler dikkate alınarak, şimdi Türk dilini geliştirmek veya Türk kültürünü yaymak düşüncesiyle dernek kurulamayacak mı? Böylesine bir değerlendirmeye Büyük Atatürk tarafından kurulması emredilen Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumunun durumları ne olacak? gibi sorulara cevap aranmaktadır.

Keza maddenin mefhumu muhalifinden hareketle;

Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde ırk, din, mezhep, kültür veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürecek ve bu iddialarda bulunacak derneklerin kurulmasına izin mi veriliyor? Lozan tartışılır hale getirilmek mi isteniyor? Mızrak çuvala gizlenemez. Milli tepkiden çekinilerek, kelime oyunlarına sığınılarak kanun vaz edilemez.

4- Tasarıdaki sair eksikler arasında önemli bulduğum bir diğer husus da, fiil ehliyetine sahip herkesin önceden izin almaksızın dernek kuracağı Dernekler Kanununun 4. maddesini değiştiren 5. maddesiyle hüküm altına alınmıştır.

Çocuk yaştaki insanlarımıza izin almadan dernek kurducağın daha sonra da bu kişilerin suç işlemesi veya istismar edilmesi karşısında suç işleyenlerin fiil ehliyetine sahip olup olmadığını araştıracağını. Bu durumu ülkemizde kaosa sebebiyet vermek isteyecek suç örgütleri istismar edecek, toplumda, küçük çocuklar tarafından sözde yönetilen, binlerce dernek yerden mantar çıkar gibi ortaya çıkacak ve bu durumda en fazla zarar gören istismar edilen çocuklar ve kaosa düşen ülke olacak.

Yasalar genelde toplumsal ihtiyaçları düzenlemek için yapılır. Düzeni bozmak, kaosa sebebiyet vermek, milli kültürü ve dili tahrip etmek için yasa çıkarılmaz.

Bütün bu sebeplerle tasarıya işaret ettiğim hususlarda karşıyım.

ADALET KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA
MUHALEFET ŞERHİ

Çeşitli Konularda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısının getiriliş amacı; 03.10.2001 tarihli ve 4703 sayılı T.C. Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanunla AB'ye uyum çerçevesinde getirilmiş bir uyum tasarısıdır.

Öncelikle yasanın kanun tekniği açısından ele alınması gerekir. 8 ayrı yasada 21 maddede değişiklik öngören tasarı 7 madde içerisinde sıkıştırılmış hale getirilmiştir. Örneğin Tasarının 5. maddesinin içerisinde Dernekler Kanununun tam 6 maddesinde değişiklikler yapılmıştır. Bu zihniyetle hareket edilirse yüzlerce maddelik bir kanunu bile, tek bir madde olarak Meclis gündemine getirmek mümkün olur ki bu çok yanlış bir uygulamaya yol açar. Aceleci davranmak adına temel usul kuralları feda edilmemelidir.

Genellikle 12 Eylül ara rejimi döneminde kabul edilen, bazı yasalardaki yanlışları düzeltmek adına, getirilen tasarının amaca tam olarak hizmet etmediği kanaatindeyim. Ara rejimde kepçeyle alınan hak ve özgürlükler, kaşıkla iade edilmeye çalışılmaktadır. Bu tür düzenlemeler ele alındığı zaman çağdaş standartlar neyse onu esas almak gerekir. Koalisyon uyumu adına bu hedeften uzaklaşmış olduğunu görüyoruz. Anlaşılan odur ki tasarı ilk haline göre hayli budanmak suretiyle Meclise sevk edilmiştir.

Tasarı mevcut duruma göre ileri bir adım olmakla beraber yetersizdir.

4 (A) maddesiyle 2820 sayılı yasada yapılan yeni düzenleme kanaatimce isabetli değildir. Zira partilere verilen hazine yardımının yarısından aşağı olmamak üzere, ceza verilmesinin alt limiti yüksek tutulmuştur. Burada alt sınırı aşağı çekmek suretiyle, Anayasa Mahkemesine bir takdir yetkisi tanımak gerekirdi. Arz ederim.

20.03.2002

Yahya Akman

Şanlıurfa

HÜKÜMETİN TEKLİF ETTİĞİ METİN

ÇEŞİTLİ KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN TASARISI

MADDE 1. — 10.6.1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 29 uncu maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Kaymakamlığa sadece mülkî idare amirliği hizmetleri sınıfından olanlar vekâlet edebilir.”

MADDE 2. — A) 15.7.1950 tarihli ve 5680 sayılı Basın Kanununun Ek 1 inci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve üçüncü fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

“Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin, genel ahlâkın korunması ve suç işlenmesinin önlenmesi için, tedbir yoluyla soruşturma safhasında Cumhuriyet savcılığının talebi üzerine sulh ceza hâkimince, kovuşturma safhasında görevli mahkemece her türlü basılmış eserin dağıtımının önlenmesine veya toplatılmasına karar verilebilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde bu eserlerin dağıtımının önlenmesine veya toplatılmasına, doğrudan doğruya Cumhuriyet Savcılığınca yazılı olarak karar verilebilir. Bu halde Cumhuriyet Savcısı kararını en geç yirmi dört saat içinde yetkili Sulh Ceza Hâkiminin onayına sunar. Sulh Ceza Hâkimi kırksekiz saat içinde kararını açıklar; aksi halde Cumhuriyet savcılığının kararı kendiliğinden hükümsüz sayılır.

Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, Cumhuriyetin temel ilkeleri ve millî güvenlik aleyhinde işlenmiş bir suçtan mahkûmiyet halinde, faillerden bir veya birkaçına ait olmaları şartıyla suçu ihtiva eden mevkute veya mevkute sayılmayan basılmış eserlerin basımında kullanılan makineler ile diğer basım aletlerinin müsaderesine de karar verilir.”

B) Basın Kanununun Ek 2 nci maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

ADALET KOMİSYONUNUN

KABUL ETTİĞİ METİN

ÇEŞİTLİ KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN TASARISI

MADDE 1.- Tasarının 1 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 2.- Tasarının 2 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

“Basın yoluyla işlenen ve Ek 1 inci maddede yazılı suçlardan mahkûmiyet hallerinde, suç teşkil eden yazının yayımlandığı mevkutenin bir günden onbeş güne kadar kapatılmasına da mahkemece karar verilebilir.”

“Birinci fıkraya göre kapatılmasına karar verilen mevkutenin yayınına kapatılma süresinde devam edenler veya o mevkutenin açıkça devamı niteliğini taşıyan yeni mevkute çıkarılanlar bir aydan üç aya kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.”

MADDE 3. – 14.7.1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 13 üncü maddesine birinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“İşkence ya da zalimane, gayri insanî veya haysiyet kırıcı muamele suçları nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince verilen kararlar sonucunda Devletçe ödenen tazminatlardan dolayı sorumlu personele rücu edilmesi hakkında da yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır.”

MADDE 4. – A) 22.4.1983 tarihli ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun 101 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Anayasa Mahkemesi, yukarıdaki fıkranın (a) ve (b) bentlerinde sayılan hallerde temelli kapatma yerine, dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasî partinin almakta olduğu son yıllık Devlet yardımı miktarının yarısından az olmamak kaydıyla, bu yardımdan kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına, yardımın tamamı ödenmişse aynı miktarın Hazineye iadesine karar verebilir.”

B) Siyasî Partiler Kanununun 102 nci maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları aşağıdaki şekilde; ikinci fıkrasında geçen “Cumhuriyet Başsavcılığı” ibareleri, “Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı” olarak değiştirilmiştir.

“Siyasî partilerin faaliyetlerinin izlenmesi amacıyla Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

MADDE 3.- Tasarının 3 üncü maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 4.- Tasarının 4 üncü maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

istediği bilgi ve belgeleri bildirilen süre içinde vermeyen siyasî partiye Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından ikinci bir yazı tebliğ olunur. Bu yazıda, bildirilen süre içinde cevap verilmediği ve istek yerine getirilmediği takdirde o siyasî partinin kapatılması ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için dava açılabilir de belirtilir. Bu tebliğde bildirilecek süre içinde yine istek yerine getirilmez veya cevap verilmezse Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı o siyasî partinin kapatılması ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için Anayasa Mahkemesinde re'sen dava açabilir.”

“Siyasî parti, tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde istem yazısında belirtilen hususu yerine getirmediği takdirde, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasa Mahkemesinde o siyasî partinin kapatılması ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için dava açar. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen iddianamenin tebliğinden itibaren otuz gün içinde ilgili siyasî parti tarafından söz konusu parti organı, merci veya kurulun işten el çektilmesi ve parti üyesi veya üyelerin partiden kesin olarak çıkarılmaları halinde, o partinin kapatılması ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için açılan dava düşer. Aksi takdirde Anayasa Mahkemesi, dosya üzerinde inceleme yaparak, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının ve siyasî Parti temsilcilerinin sözlü açıklamalarını, gerekli gördüğü hallerde diğer ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları da dinlemek suretiyle açılmış bulunan davayı karara bağlar.”

C) Siyasî Partiler Kanununun 103 üncü maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Bir siyasî parti, bu nitelikteki fiiller o partinin üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği ve bu durum o partinin büyük kongre veya genel

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

başkan veya merkez karar veya yönetim organları veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu veya grup yönetim kurulunca zımnen veya açıkça benimsendiği yahut bu fiiller doğrudan doğruya anılan parti organlarınınca kararlılık içinde işlendiği takdirde, söz konusu fiillerin odağı haline gelmiş sayılır.”

MADDE 5. – A) 6.10.1983 tarihli ve 2908 sayılı Dernekler Kanununun 4 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 4. – Fiil ehliyetine sahip olan herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir.

Ancak;

1. Türk Silâhlı Kuvvetleri ile genel ve özel kolluk kuvvetleri mensupları ve özel kanunlarında dernek kuramayacakları belirtilen memur statüsündeki kamu hizmeti görevlileri,

2. Affa uğramış olsalar bile;

a) Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının birinci babında yazılı suçlardan biriyle mahkûm olanlar,

b) Basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar, istimal ve istihlâk kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları ve resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma suçlarından biriyle mahkûm olanlar,

c) Türk Ceza Kanununun 316, 317 ve 318 inci maddelerinde yazılı suçlardan biriyle mahkûm olanlar,

sürekli olarak,

3. a) Türk Ceza Kanununun 312 nci maddesinin ikinci fıkrasında yazılı suçtan mahkûm olanlar hükmün kesinleştiği,

b) Kurulması yasaklanmış dernekleri kuranlar ve yönetenler ile dernekler için yasaklanmış faaliyetlerde bulunmaları sebebiyle mahkemece kapatılmasına karar verilen derneklerin yöneticileri kapatma kararının kesinleştiği

MADDE 5.- Tasarının 5 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

tarihten itibaren beş yıl süre ile dernek kuramazlar.”

B) Dernekler Kanununun 5 inci maddesinin (6) numaralı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“6. Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde ırk, din, mezhep, kültür veya dil farklılığı veya bunlara dayanarak azınlık yaratmak ya da herhangi bir bölgenin veya ırkın veya sınıfın veya belli bir din veya mezhepten olanların diğerlerine hâkim veya diğerlerinden imtiyazlı olmasını sağlamak,”

C) Dernekler Kanununun 6 ncı maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bazı ad ve işaretleri kullanma yasağı

Madde 6. – Derneklerin, mevcut veya kapatılmış bir siyasî partinin, bir sendikanın veya üst kuruluşun, bu Kanun hükümlerine göre mahkemece kapatılmasına karar verilen bir dernek veya üst kuruluşun adını, amblemini, rumuzunu, rozetini ve benzeri işaretleri ya da daha önce kurulmuş Türk devletlerine ait topluma mal olmuş bayrak, amblem ve flamaları kullanmaları yasaktır.

Dernekler, resmî işlemlerinde Türkçe kullanırlar.”

D) Dernekler Kanununun 34 üncü maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Federasyonlar, kuruluş amaçları aynı olan en az beş derneğin; konfederasyonlar, kuruluş amaçları aynı olan en az üç federasyonun, amaçlarını gerçekleştirmek üzere üye sıfatıyla bir araya gelmeleri suretiyle kurulur.

Federasyon ve konfederasyonlara ilişkin diğer hususlar hakkında bu Kanun hükümleri uygulanır.

Federasyonların üye sayısının beşten ve konfederasyonların üye sayısının üçten aşağı

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

düştüğü ve bu durum üç ay içinde giderilmediği takdirde haklarında 51 inci maddede yazılı kendiliğinden dağılma hükümleri uygulanır.”

E) Dernekler Kanununun 38 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 38 . – Yükseköğretim kurumlarında kayıtlı öğrenciler, ancak eğitim, öğretim, çalışma, moral, beslenme, dinlenme ihtiyaçlarının karşılanması, beden ve ruh sağlığının geliştirilmesi ve öğrencilerin bu konularda kurum idaresi veya diğer kuruluşlar nezdinde temsil edilmesi amaçlarıyla öğrenci derneği kurabilirler.”

F) Dernekler Kanununun 43 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 43. – Dernekler, en az yedi gün önceden merkezlerinin bulunduğu ve faaliyetin düzenleneceği illerin valiliklerine bildirimde bulunmak şartıyla yabancı ülkelerdeki dernek veya kuruluşların üyelerini Türkiye’ye davet edebilir ya da yabancı dernek veya kuruluşların davetlerine uyarak üyelerini veya dernek üyesi olma hakkına sahip üçüncü kişileri yurt dışına gönderebilirler. Bildirimde, davetin amacı, tarihi, yeri, ilgili dernek veya kuruluşun adı ve adresi katılacak üyelere veya temsilcilere ait bilgiler bulunur.”

MADDE 6. – A) 6.10.1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 9 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 9. – Bu Kanuna göre yapılacak toplantılar, fiil ehliyetine sahip ve onsekiz yaşını doldurmuş, en az yedi kişiden oluşan bir düzenleme kurulu tarafından düzenlenir. Bu kurul, kendi aralarından birini başkan seçer. Diplomatik dokunulmazlıkları bulunan kişiler, düzenleme kurulu başkan veya üyesi olamazlar.

MADDE 6.- A) 6.10.1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 9 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 9.- Bu Kanuna göre yapılacak toplantılar, fiil ehliyetine sahip ve onsekiz yaşını doldurmuş, en az yedi kişiden oluşan bir düzenleme kurulu tarafından düzenlenir. Bu kurul, kendi aralarından birini başkan seçer. Diplomatik dokunulmazlıkları bulunan kişiler, düzenleme kurulu başkan veya üyesi olamazlar.

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

Tüzel kişilerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemeleri, yetkili organlarının kararına bağlıdır.”

B) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 17 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 17. – Bölge valisi, vali veya kaymakam, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla belirli bir toplantıyı yasaklayabilir veya iki ayı aşmamak üzere erteleyebilir.”

C) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 19 uncu maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bölge valisi, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla bölgeye dahil illerin birinde veya birkaçında ya da bir ilin bir veya birkaç ilçesinde bütün toplantıları üç ayı geçmemek üzere erteleyebilir.”

MADDE 7. – Aşağıdaki Kanun hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.

A) Basın Kanununun 16 ncı maddesinin beşinci fıkrası,

B) Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanununun 9 uncu maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi,

C) 16.6.1983 tarihli ve 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 16 ncı maddesinin son fıkrası,

D) Dernekler Kanununun 7, 11 ve 12 ncı maddeleri,

E) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 21 inci maddesi.

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

Tüzel kişilerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemeleri, yetkili organlarının kararına bağlıdır.”

B) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 17 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 17.- Bölge valisi, vali veya kaymakam, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla belirli bir toplantıyı yasaklayabilir veya iki ayı aşmamak üzere erteleyebilir.”

C) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 19 uncu maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bölge valisi, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla bölgeye dahil illerin birinde veya birkaçında ya da bir ilin bir veya birkaç ilçesinde bütün toplantıları üç ayı geçmemek üzere erteleyebilir.”

MADDE 7.- Aşağıdaki kanun hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır:

a) Basın Kanununun 16 ncı maddesinin beşinci fıkrası,

b) 10.3.1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanununun 9 uncu maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi,

c) 16.6.1983 tarihli ve 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 16 ncı maddesinin son fıkrası,

d) Dernekler Kanununun 7, 11 ve 12 ncı maddeleri,

e) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 21 inci maddesi.

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

MADDE 8. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 9. – Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

MADDE 8.- Tasarının 8 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 9.- Tasarının 9 uncu maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

Bülent Ecevit

Başbakan

Devlet Bak. ve Başb. Yrd.

D. Bahçeli

Devlet Bakanı

K. Derviş

Devlet Bakanı

Prof. Dr. Ş. S. Gürel

Devlet Bakanı

M. Yılmaz

Devlet Bakanı

H. Gemici

Devlet Bakanı

F. Ünlü

Adalet Bakanı

Prof. Dr. H. S. Türk

Dışişleri Bakanı

İ. Cem

Bayındırlık ve İskân Bakanı

Prof. Dr. A. Akcan

Tarım ve Köyişleri Bakanı

Prof. Dr. H. Y. Gökalp

En. ve Tab. Kay. Bakanı V.

E. S. Gaydalı

Orman Bakanı V.

M. İ. Talay

Devlet Bak. ve Başb. Yrd.

H. H. Özkan

Devlet Bakanı V.

A. K. Tanrıkulu

Devlet Bakanı

F. Bal

Devlet Bakanı

Prof. Dr. R. Mirzaoğlu

Devlet Bakanı

Prof. Dr. Ş. Üşenmez

Devlet Bakanı V.

Prof. Dr. A. Akcan

Millî Savunma Bakanı

S. Çakmakoğlu

Maliye Bakanı

S. Oral

Sağlık Bakanı

Doç. Dr. O. Durmuş

Çalışma ve Sos. Güv. Bakanı

Y. Okuyan

Kültür Bakanı

M. İ. Talay

Devlet Bak. ve Başb. Yrd.

M. Yılmaz

Devlet Bakanı

M. Keçeciler

Devlet Bakanı

N. Arseven

Devlet Bakanı

Dr. Y. Karakoyunlu

Devlet Bakanı

E. S. Gaydalı

Devlet Bakanı

R. Önal

İçişleri Bakanı

R. K. Yücelen

Millî Eğitim Bakanı

M. Bostancıoğlu

Ulaştırma Bakanı V.

Doç. Dr. O. Durmuş

Sanayi ve Ticaret Bakanı

A. K. Tanrıkulu

Turizm Bakanı V.

Y. Okuyan

Çevre Bakanı

F. AYTEKİN

